

Asia: VN/13979/2023

Hallituksen esitys laeiksi sähkömarkkinalain ja maakaasumarkkinalain 12 ja 96 §:n muuttamisesta (Suurjänniteverkkohanke)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Järvi-Suomen Energia Oy:n lausunto hallituksen esitykseen sähkömarkkinalain ja maakaasumarkkinalain

12 ja 96 §:n muuttamisesta.

Työ- ja elinkeinoministeriö on varannut sidosryhmille mahdollisuuden lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sähkömarkkinalain ja maakaasumarkkinalain 12 ja 96 §:n muuttamisesta. Kiitämme tästä mahdollisuudesta ja toteamme lausuntonamme seuraavaa.

SÄHKÖNKULUTUKSEN JA TUOTANNON TEHOKAS LIITTÄMINEN SÄHKÖVERKKOIHIN ON ENERGIAMURROKSEN JA SUOMEN KILPAILUKYVYN VARMISTAMISEN EDELLYTYS

Energiamurros nähdään suurena mahdollisuutena Suomelle ja sitä aiotaan edistää monin tavoin.

Sähköjärjestelmän ja sähkömarkkinoiden toimivuus sekä sähkön riittävyys on hallitusohjelmassa isossa roolissa, sähköntuotannon kaksinkertaistamiseen valmistaudutaan 15 vuodessa. Energiamurroksen ja sähköistymisen välttämätön edellytys on sähköverkkojen riittävä ja oikea-aikainen kehittäminen mahdollisimman kustannustehokkaasti.

Hallitus valmistelee energia- ja ilmastostrategiaa, jonka keskeisenä osana on teollisuuden puhtaan siirtymän ja cleantech-investointien edistäminen ja uuden toiminnan houkutteleminen

Suomeen, jossa yrityksille tarjotaan vakaat ja ennustettavat toimintaedellytykset, nämä kaikki ovat hyviä periaatteita. Tarvittavien verkkoinvestointien toteutuksien varmistaminen ja verkkojen

kehittäminen kustannustehokkaalla tavalla ovat avainasemassa Suomen hiilineutraaliustavoitteiden saavuttamisessa sekä kilpailukyvyn varmistamisessa.

Nyt lausuttavana olevat lainsäädännön uudistukset ovat tarpeellisia suurjännitteisten sähköverkkojen tehokkaan ja toimivan kehittämisen edistämiseksi. Pidämme muutoksia oikeansuuntaisina ja pääosin kannatettavina.

Kantaverkon ja suurjännitteisen jakeluverkon kehittämisvastuut

Kannatamme ehdotusta, että yli 110 kilovoltin verkkoa ei pidetä kantaverkkona, vaan se voi tarvittaessa olla myös suurjännitteistä jakeluverkkoa eli alueverkkoa. Pidämme tärkeänä, että muutoksen jälkeen on kaikille toimijoille selkeää mikä kantaverkon ja suurjännitteisen jakeluverkon ero ja kehittämisvastuun rajaus.

Kannatamme ehdotusta, että järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan vastuualueeseen lisättäisiin valtakunnan alueen lisäksi Suomen talousvyöhyke.

Ehdotuksen mukaan alueellisen ja paikallisen suurjänniteverkon kehittämisvastuu olisi jakeluverkonhaltijalla toiminta-alueellaan. Pidämme perusteltuna, että suurjännitteiselle jakeluverkolle ei määritetä vastuualuetta eikä millään verkonhaltijalla olisi yksinoikeutta rakentaa suurjännitteistä jakeluverkkoa.

Suurjännitteisen jakeluverkon kehittämisvelvollisuuden rajauksen muuttuessa, tulee varmistaa, ettei lainsäädäntömuutos aseta jakeluverkonhaltijoita ja etenkin niiden asiakkaita kohtuuttomaan ja eriarvoiseen tilanteeseen, jossa yksittäisen uuden liittymän tarve edellyttäisi niin merkittäviä verkon kehittämisvelvollisuuteen liittyviä kustannuksia, että niiden jyvittäminen kyseisen verkonhaltijan asiakkaille olisi kohtuutonta.

Uuden suurjännitteisen verkon kehittämisvastuun tulisi olla kohtuullista myös verkonhaltijalle. Tämä korostuu, kun on kyse yli 110 kV suurjänniteverkon kehittämisestä, josta jakeluverkonhaltijoilla ei ole vielä kokemusta tai osaamista. On varmistettava yksiselitteisellä kirjauksella lainsäädännössä tai sen perusteluissa, että lainsäädäntö ei aseta maantieteellisillä vastuualueilla toimiville jakeluverkonhaltijoille kantaverkonhaltijaa tiukempia vaatimuksia uuden suurjänniteverkon kehittämisen osalta.

Tuotannon liittäminen sähköverkkoon

Pidämme hyvänä, että tuotannon liittäminen sähköverkkoon halutaan mahdollistaa useilla eri keinoilla, eli jakeluverkonhaltijoiden verkkojen sekä liittymisverkkojen ja liittymisjohtojen kautta.

Kannatamme ehdotusta, että jakeluverkonhaltijalle mahdollistetaan myös tuotantoa yhteen keräävien verkkojen tai verkon osien kehittäminen suurjännitteisessä sähköverkossa. Pidämme samalla erityisen tärkeänä, että jatkossakin myös sähköntuottajat voivat rakentaa ja operoida yhteisiä sähköntuotannon liittymisverkkoja ilman sähköverkkolupaa.

Uuden tuotannon saamiseksi sähköverkkoon tulee sähkömarkkinalain valmisteilla olevaan lakimuutoksen tulisi sallia yhteisten liittymisjohtojen rakentaminen kolmansien osapuolien toimesta kaupallisena toimintona. Tämä lisää tarjontaa markkinoilla ja edistää sekä helpottaa uusiutuvan tuotannon laitosten liittymismahdollisuuksia, mikä on tärkeää jakelualueellamme, jossa puolustusvoimien tutkat estävät tuulivoiman rakentamisen. Eli uusi tuotanto alueellamme on aurinkopuistojen varassa. Nyt tämä kolmansien osapuolien toimesta kaupallisena toimintona ratkaisumalli tullaan lakiehdotuksen mukaan kieltämään, vaikka tällä hetkellä se on nykylaissa sallittua.

Pidämme kuitenkin tärkeänä, että suurjännitteisessä sähköverkossa mahdollistetaan yhteiset liittymisjohdot tuotantolaitoksille myös sellaisissa tilanteissa, joissa tuotantolaitosten yhteyteen rakennetaan sähkövarasto. Sähkövaraston ei tällaisissa toteutuksissa tarvitse sijaita samalla kiinteistöllä tai sitä vastaavalla kiinteistöryhmällä.

Emme kannata sääntelymuutoksen ulottamista jakeluverkkoihin. Jakeluverkkoja koskee myös pienimuotoisen tuotannon vapautus osasta liittymismaksuja. Olemme huolissamme, että nyt esitetty muutos johtaa pahimmassa tapauksessa jakeluverkoissa epätarkoituksenmukaiseen liittymismaksujen optimointiin. Energiavirasto on linjannut, että samalle kiinteistölle tulee pääsääntöisesti toimittaa useampi liittymä asiakkaan näin halutessa. Tämä linjaus, yhdessä esitetyn lakimuutoksen kanssa kannustaa pilkkomaan tuotantoliittymiä tarpeettomasti useammaksi pienemmäksi liittymäksi keinotekoisesti liittymismaksujen välttämiseksi.

Pidämme välttämättömänä, että mikäli kehittämisvelvollisuutta koskeva muutos ulotetaan koskemaan suurjännitteisen jakeluverkon lisäksi alempien jännitetasojen jakeluverkkoja, samassa yhteydessä kumotaan säädös, jolla pienimuotoinen sähköntuotanto vapautetaan osasta liittymismaksuja. Jakeluverkon kehittämisvelvollisuuden laajentaminen ilman, että samalla mahdollistetaan liittyjien tasapuolinen kohtelu liittymismaksuissa, johtaa verkon käyttäjien aiempaa eriarvoisempaan kohteluun verkon vahvistamiskustannusten kohdistamisessa.

Erillinen linja

Kannatamme sähkömarkkinadirektiivin mukaisen erillisen linjan mahdollistamista suurjännitteisissä jakeluverkoissa. Pidämme tärkeänä, että esityksen mukaisesti erillinen linja ei missään tilanteessa muodosta rengasyhteyttä jakeluverkon kanssa.

Esitämme, että kantaverkkotariffit veloitetaan mahdollistamaan erillisten linjojen taloudellisen kannattavuuden. Mikäli erillisen linjan liittyjät maksavat tariffeja lähtökohtaisesti nimellistehon perusteella ei synny riittävää kannustetta rakentaa järjestelmää, jossa tuotettu energia kulutetaan paikallisesti. Mikäli tariffit perustuisivat suuremmalta osin erillisen linjan mitattuun antoon/ottoon saavutettaviin tavoite, jossa tuotettu energia kulutetaan mahdollisimman paikallisesti siirtokapasiteettia säästäten.

Erillisten linjojen käytänteiden osalta on keskeistä, että liittymismaksujen määräytymisperiaatteet eivät saa kannustaa epätarkoituksenmukaisiin teknisiin ratkaisuihin liittymismaksujen välttämiseksi. Liittymismaksujen tulee olla yhtenevät samanlaisille asiakkaille riippumatta siitä, onko verkkoon liitettyjen sähkölaitteistojen kokonaisuus toteutettu erillisellä linjalla vai kiinteistön taikka kiinteistöryhmän sisäisenä sähköverkkona. Tämä on tärkeää asiakkaiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi.

Emme kannata erillisen linjan sääntelyn muuttamista alempien jännitetasojen jakeluverkoissa. Asia on tärkeä kustannustehokkaan verkon rakentamiseksi ja rinnakkaisten jakeluverkkojen rakentamisen välttämiseksi. Asia on tärkeä myös asiakkaiden syrjimättömän ja tasapuolisen kohtelun vuoksi, koska erillisen linjan nykyistä laajempi käyttö vähentää kyseisten asiakkaiden verkkoyhtiölle maksamia verkkopalvelumaksuja ja siirtää nämä kustannukset verkkoyhtiön muiden asiakkaiden maksettavaksi. Tilanne kohtelisi epäoikeudenmukaisimmin niitä asiakkaita, joilla ei ole mahdollisuutta investoida omaan sähköntuotantoon ja siten oman erillisen linjan rakentamiseen. Pidämme jakeluverkon osalta edelleen perusteltuna voimassa olevan lain mukaista rajausta, että erilliset linjat sallitaan jakeluverkossa vain pientuotannolle.

Pidämme perusteltuna pientuotannon kokorajan muuttamista yhdenmukaiseksi sähkömarkkinalainsäädännön muussa pieniä voimalaitoksia koskevassa sääntelyssä käytetyn kokorajan 1 MVA kanssa. Kokorajan muuttaminen vaikuttaisi erillisen linjan hyödyntämiseen vain 1–2 MVA kokoisten tuotantolaitosten osalta. Muutos olisi selkeyttävä ja sen vaikutus käytänteisiin olisi pieni, mutta parantaisi kaikkien sähköverkon asiakkaiden näkökulmasta oikeudenmukaisuutta ja kustannusvastaavuutta.

Rajausta on arvioitu ja perusteltu erillisen linjan sääntelyn käyttöönoton yhteydessä (HE 265/2020 vp). Tuolloin arvioitiin, että erillistä linjaa hyödyntävien loppukäyttäjien ja paikallisten energiayhteisöjen negatiiviset vaikutukset etäisyysriippumattomaan sähkönjakelun hinnoitteluun, harvaan asuttujen alueiden jakeluhintojen tasoon ja verkkopalvelujen saatavuuteen, jakeluverkkojen toimitusvarmuuteen sekä sähköturvallisuuteen ovat vähäisiä ja

hallittavissa, kun oikeus rakentaa erillisiä linjoja on rajattu pienimuotoisen sähköntuotannon liittämiseen. Pidämme tuolloin tehtyjä arvioita ja kirjattuja perusteluja edelleen perusteltuina.

Suljetut jakeluverkot

Pidämme perusteltuna laajentaa suljetun jakeluverkon määritelmää siten, että myös yli 110 kV verkko voi olla suljettu jakeluverkko. Suljetun jakeluverkon periaatteet on perusteltua säilyttää muutoin ennallaan.

Joustavat liittymissopimukset

Kannatamme joustavien liittymissopimuksien mahdollistamista sekä väliaikaisina ratkaisuin nopeamman verkkoon liittämisen mahdollistamiseksi että pysyvinä ratkaisuin silloin, kun joustavalla liittymissopimuksella on mahdollista välttää mittavien verkkoinvestointien toteuttamista ja tehostaa verkon käyttöä. Näin on mahdollista saavuttaa tehokkuushyötyjä koko sähköjärjestelmän ja kaikkien verkon käyttäjien näkökulmasta.

Joustavia sekä pysyvästi joustavia liittymissopimuksia tulisi voida hyödyntää sellaisissa tilanteissa, joissa niillä saavutetaan kokonaistaloudellisesti katsottuna kustannushyötyjä ja etuja koko energiajärjestelmälle ja verkkojen käyttäjille. Joustavien liittymissopimuksien hyödyntämistä ei tulisi aiheettomasti rajata liian tiukasti, sillä joustomarkkina kokonaisuudessaan on vielä monilta osin kehittymätön ja kaikkia tulevaisuuden tarpeita ja kokonaistaloudellisesti kannattavimpia käyttötapauksia ei vielä ole mahdollista tunnistaa.

Joustavat liittymissopimukset voivat olla erittäin hyvä työkalu verkkojen kehittämisen tehostamiseksi ja järjestelmän joustavuuden lisäämiseksi ja lainsäädännön ei tulisi aiheettomasti rajoittaa kustannustehokkaiden keinojen käyttöä sähköjärjestelmän kehittämiseksi. Tavoitteena tulee olla teknistaloudellisuus ja kokonaiskustannustehokkuus, siten että samalla huomioidaan markkinaehtoisten joustomarkkinoiden kehittyminen. Jakeluverkon joustohankinnan ja kompensatiomallien ei lähtökohtaisesti tule aiheuttaa häiriöitä joustomarkkinoiden toiminnalle, ja jakeluverkon joustohankinnan vaikutukset muille toimijoille tulee huomioida joustomallien kehittämisessä.

Pysyvästi joustavien liittymissopimusten tulee perustua sekä verkonhaltijan että verkkoon liittyvän asiakkaan vapaaehtoisuuteen. Pysyvästi joustavat liittymissopimukset ovat kannatettavia ja perusteltuja silloin, kun ne hyödyttävät sekä verkonhaltijaa että verkkoon liittyvää asiakasta. Pysyvissä joustavissa liittymissopimuksissa keskeistä on, että sopimus tosiasiallisesti sitoo sekä liittyvää asiakasta että verkonhaltijaa, ja sopimusta voidaan muuttaa vain selkeästi sopimuksen

tekohetkellä tiedossa olevin periaattein. Muuttamisen tulee perustua niiden olosuhteiden muuttumiseen, joiden vuoksi verkonhaltija on pysyvästi joustavaa liittymissopimusta alun perin kyseisessä liittymiskohdassa tarjonnut.

Ehdotuksen mukaan Energiavirasto antaa tarkempia määräyksiä joustavan liittymissopimuksen ehdoista ja sen tarjoamisen edellytyksistä. Korostamme, että näillä tarkemmilla määräyksillä on tärkein vaikutus siinä, tuleeko joustavista liittymissopimuksista verkonhaltijoille aidosti hyödynnettävä työkalu. Määräyksen tulee olla riittävän yksityiskohtainen ja samalla soveltua erilaisiin joustavien liittymissopimusten käyttötapauksiin.

Ehdotuksen mukaan Energiavirasto linjaisi päätöksellään missä verkon osissa pysyvästi joustavia liittymissopimuksia on mahdollista tarjota. Energiavirasto voisi myös perua päätöksen. Energiaviraston tulkintakäytäntö etenkin päätösten peruuttamisen edellytyksistä käytännössä ratkaisee, voidaanko pysyvästi joustavia liittymissopimuksia hyödyntää vaihtoehtona verkon vahvistamiselle. Mikäli sekä liittyjä että verkonhaltija eivät voi luottaa sopimusten pysyvyyteen, ei sopimuksia solmita. Energiaviraston tuleekin päätöksessä riittävällä tarkkuudella yksilöidä millä edellytyksillä annettu päätös voidaan peruuttaa, jotta verkonhaltija voi luottaa siihen, että ehdot säilyvät hyväksyttävänä.

Pysyviä joustavia liittymissopimuksia koskevan Energiaviraston päätöksen peruuntuminen ei saisi myöskään estää väliaikaisten joustavien liittymissopimusten tarjoamista samassa verkon osassa.

Pidämme kansantaloudellisesti tärkeänä, että jousto ja perinteinen investointi ovat jakeluverkkoliiketoiminnan sääntelyn näkökulmasta tasavertaisia vaihtoehtoja. Tällä hetkellä sääntely sanktioi jouston hyödyntämistä jakeluverkkoyhtiöitä pidemmällä aikavälillä. Joustokannustin mahdollistaa kehitystä väliaikaisesti, mutta sääntelystä puuttuu mekanismi, jolla jouston aiheuttamista operatiivisista kustannuksista saisi tasapuolisesti hyötyä verkon investointikustannuksiin nähden.

Liitynnän enimmäisteho

Pidämme tarkoituksenmukaisena, että mitoittavan vian tehorajaa ei kirjata lainsäädäntöön.

Pidämme perusteltuna, että jatkossakin enimmäistehoraja asetettaisiin nykyllä lainsäädännön mukaisessa menettelyssä ja se annettaisiin viranomaisen etukäteisessä valvonnassa vahvistettavaksi järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan ehdotuksesta ja järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan olisi annettava asianmukaiset ja merkitykselliset tiedot sähköjärjestelmän salliman suurimman mahdollisen tehonmuutoksen perusteista.

Hankeluvat ja luvanvaraisuutta koskeva ennakkotieto

Pidämme hankelupasääntelyyn esitettyjä muutoksia perusteltuina. On kannatettavaa, että Energiavirasto arvioi sähköjärjestelmän kehittämisen kokonaisedunmukaisuutta ja tarveharkintaa hankelupakäsittelyn yhteydessä sellaisissa tilanteissa, joissa useampi toimija ilmoittautuisi halukkaaksi rakentamaan samoja suurjännitteisiä verkkoyhteyksiä.

Kannatamme että Energiavirastolle annetaan valtuudet sähköverkkotoiminnan luvanvaraisuutta koskevan ennakkotiedon antamiseen. Ennakkotiedon antaminen on selkeyttävää ja edistää verkkoon liitettävien hankkeiden suunnittelua. Pidämme tärkeänä, että Energiavirastolle varmistetaan riittävät resurssit ennakkotietojen antamiseen. Kustannuksia tulisi kohdistaa mahdollisuuksien mukaan niiden aiheuttajalle.

Sähkömarkkinalain muuttaminen

Sähkömarkkinalain uudistamisessa ei ole huomioitu mielestämme seuraavia asioita riittävästi.

Fingridin uusittu liittymishinnoittelumalli, joka on osa kuulemiskierroksella olevaa lakipakettia, ei riittävästi ohjaa toimijoita sijoittumaan tietyille alueille ja se osin ennemminkin rajoittaa kuin mahdollistaa Itä-Suomen teollisuuden kasvupyrkimyksiä. Eriarvostaminen voi pahimmillaan ohjata puhtaan energian liittymisinvestoinnit Suomen ulkopuolelle.

Lisäksi esitetty lakimuutos antaa vapaan mandaatin Fingridille muuttaa aluerajauksia heidän sähköverkkonsa teknisten pullonkaulojen mukaan. Suomen pitäisi olla yksi hinta-alue myös liittymien osalta ja Fingridillä velvollisuus kehittää verkkoa koko Suomessa tasapuolisin ja kannustavin menetelmin ja ehdoin.

Myös sähköjakeluverkon kehittämissuunnitelmassa jakeluverkonhaltijoiden tulee esittää suunnitelma keskeisistä jakeluverkkoinvestoinneista, jotka ovat tarpeen jakeluverkon siirtokapasiteetin ylläpitämiseksi sekä uuden sähköntuotantokapasiteetin ja uusien kuormien liittämiseksi jakeluverkkoon seuraavan kymmenen vuoden kuluessa sekä suunnitelma sähkönsäätelyn joustojen, sähkövarastojen, jakeluverkonhaltijan energiatehokkuustoimenpiteiden ja muiden vaihtoehtoisten resurssien käyttämisestä vaihtoehtona jakeluverkon siirtokapasiteetin laajentamiselle.

Alueellamme Itä-Suomessa kaikkialla ei ole kantaverkon palvelua saatavilla puhtaalle tuotannolle eikä teollisuudelle jolloin 110 kV:n paikallisten jakeluverkonhaltijoiden alueverkko jää ainoaksi mahdollisuudeksi toteuttaa tuotannon liittymisen markkinoille ja osaltaan auttamassa Suomea puhtaassa siirtymässä sekä tasapainottaa tuotannon jakautumista Suomessa idän ja lännen välillä.

Toimitusvarmuusinvestointien takaraja tulisi siirtää nykyisestä 2036 vuoteen 2040, jolloin takarajan siirto mahdollistaisi maltillisemman hinnoittelupolitiikan jakeluverkon asiakkaille.

Mahdollisten alituottojen kumuloidun määrän siirtäminen yli valvontajakson mahdollistaisi tasaisemman hinnoittelun asiakkaille. Valvontamallin muutoksen myötä tilanne johtaa lyhyessä aikavälissä ensin tariffien nostoon, ja sitten pian tariffien laskuun, mikä näyttäytyy tempoilevana toimintana asiakkaille.

Tehokkaan ja järkevän maankäytön näkökulmasta reguloimattoman tuotannon ja reguloidun kulutuksen tulisi saada siirtyä samoissa johtimissa, joista se voidaan tarkasti erottaa mittauksilla mitkä mahdollistavat kulutuksen niin kuin tuotannonkin kustannusvastaavan hinnoittelun. Hyötynä on, että maapohjia säästyy ja luvittaminen nopeutuu. Tällöin rinnakkaisia liittymis- ja siirtojohtoja ei tarvitse rakentaa. Myös johtojen materiaali- ja rakentamiskulut voitaisiin näin järkeistää.

Huoltovarmuus tulee ottaa huomioon uudistettavassa sähkömarkkinalaissa ja Energiaviraston valvontamallissa, koska yksityissektorin kriittisinä toimijoina jakeluverkonhaltijat kantavat vastuun kriittisen infrastruktuurin toimivuudesta eri tilanteissa. Jos huoltovarmuus huomioitaisiin kaikessa lainsäädännössä paremmin ja kaikki toimijat siihen reagoisivat olisi kansallinen resilienssi eli kykyä toipua erilaisista koettelemuksista parempi.

Pykälä 54b on huolestuttanut alan toimijoita. 54 b pykälässä määritellään, Käytettävissä olevan jakeluverkonhaltijan kapasiteetin ilmoittamisesta. Kyseinen pykälä tekee verkon kapasiteettitiedoista julkista riistaa yhteiskunnan lamauttamistoimia suunnittelevalle.

Kiitämme vielä lopuksi mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä sähkömarkkinalain muuttamisesta.

Nieminen Arto
Järvi-Suomen Energia Oy